

1 הגמרא מביאה ישוב מרב ששת על סתירת הברייתות: רב **ששת**
 2 **אמר**, מה ששינוי בברייתא השניה שאין בפטר חמור פחות משלשים
 3 יום, אין הכוונה שאין מצות פדיון בזמן זה, שהרי שינוי בברייתא
 4 הראשונה שפדיון פטר חמור לאלתר, אלא לומר, שאם לא פדאו,
 5 בתוך שלשים יום אינו עובר עליו, אבל אם עברו שלשים יום ולא
 6 פדה, עובר עליו.

7 הגמרא מקשה על דברי רב ששת: מתיב [הקשה] רמי בר **המא** על
 8 רב ששת מברייתא ששינוי בה, מצותו של פטר חמור כל שלשים
 9 יום, **מכאן ואילך**, או פדהו או עורפו. דן רמי בר **המא** היא
 10 כוונת הברייתא באמרה 'מצותו כל שלשים יום', לאו, שיש מצוה
 11 לשהותו כל שלשים יום, ולא יפדה מיד לאחר לידתו, וקשה על רב
 12 ששת שאמר שפודים אותו מיד לאחר לידתו. מתרצת הגמרא: לא –
 13 כוונת הברייתא היא, שמצוה לפדותו מיום שנולד ואילך, חזק
 14 המצוה נמשך כל שלשים יום, ואם עברו שלשים יום ולא פדהו,
 15 עובר עליו, וכתב ששת.

16 מקשה הגמרא: אי הוי שזמן המצוה נמשך שלשים יום, למה שינוי
 17 בסיפא 'מכאן ואילך', או פדהו או עורפו, והרי דין זה הוא גם לפני
 18 שלשים יום, ו'מכאן ואילך' או פדהו או עובר עליו' מיבעי ליה
 19 [היה] לברייתא לומר, כי חידוש הברייתא הוא שלאחר שלשים יום
 20 עובר עליו.

21 רבא מיישב באופן נוסף את הסתירה בין הברייתות: אלא אמר רבא,
 22 כוונת הברייתא באמרה 'מצותו כל שלשים יום' היא כמשמעה,
 23 שמצוה להשהותו שלשים יום ולא לפדותו מיד, וכמו ששינוי
 24 בברייתא השניה שאין בפטר חמור פחות משלשים יום, והיינו שאין
 25 מצוה לפדותו מיד בלידתו, ולא קשיא מהברייתא הראשונה ששינוי
 26 בה שפדיון פטר חמור לאלתר, כי הא – הברייתא השניה ששינוי
 27 בה שאין בפטר חמור פחות משלשים יום, היא כרבי אילעזר
 28 במשנתנו, דמקשי בכור בהמה טמאה לבכור אדם, ולכן השווה את
 29 זמן פדיון פטר חמור לזמן פדיון בכור אדם, שהוא מיום שלשים
 30 ואילך. ואילו הא – הברייתא הראשונה ששינוי בה שפדיון פטר
 31 חמור לאלתר, היא כרבינן דלא מקשי בכור בהמה טמאה לבכור
 32 אדם, ולדבריהם ניתן לתחילה לפדות מיד לאחר לידתו.

משנה

33 במשנה זו יבואר סדר קדימה במצוות שונות שיש בהם שתי
 34 אפשרויות: לא רצה לפדותו – את הפטר חמור, עורפו מאחוריו,
 35 שנאמר (שמות יג יג) 'ואם לא תפדה וערפתו, וקברו, כי הוא אסור
 36 בהנאה. מצות הפדיה של פטר חמור, קודמת למצות עריפה,
 37 שנאמר (שם) 'אם לא תפדה וערפתו'. מצות יעדה של אמה
 38 עבריה, שהאדון מיעדה לישא אותה לאשה בכסף קניינה, קודמת
 39 למצות הפדיה, שפודים אמה עבריה בתשלום ערך השנים שעדיין
 40 עליה לעבוד אצל האדון, שנאמר (שמות כא ח) 'אשר לא יעדה
 41 והפדה, ומשמע שרק משום שלא יעדה צריך לפדותה, אבל עדיף
 42 ליעדה מאשר לפדותה. מצות הייבום לאשת אח שמת בלא בנים,
 43 קודמת למצות הליצה, שאם אינו רוצה לייבם, אשת אחיו חולצת
 44 נעלו, ונפטרת מיבום. אולם קדימת יבום היתה רק בראשונה –
 45 בתקופה שחלפה, שאז היו מתכוונים לייבם לשם מצוה, ואולם
 46 עכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה, אלא ליהנות מיזויה או
 47 מממונה, אמרו חכמים, מצות הליצה קודמת למצות יבום, כי
 48 המייבם את יבמתו שלא לשם מצוה נחשב כעובר על איסור אשת
 49 אח שלא במקום מצוה. מצות הנאולה – פדיית בהמה טמאה
 50 שהוקדשה לבדק הבית, עיקרה בארון – על ידי בעליה שהקדישה,
 51 והוא קודם לכל אדם, שנאמר (ויקרא כו כז) 'ואם לא ינאל' – על ידי
 52 הבעלים, ונמכר [לפודה אחר] בערף, הרי שלכתחילה הבעלים
 53 פודים, ורק אם אינם פודים, פודהו אחר.

54 פרק שני - הלוקח עובר פרתו
 55 פרק זה והבאים אחריו, יעסקו בדיני בכור בהמה טהורה. משנתנו
 56 דנה בפטור בהמה מן הבכורה מחמת בעלות גוי, ובדין בהמה
 57 השייכת לכהן וללוי.

משנה

58 הלוקח [הקונה] עובר פרתו של עובר בוכבים, והמוכר לו [לגוי]
 59 את העובר, אף על פי שאינו רשאי [שאסור] למכור בהמה גסה
 60 לגוי, והמשתתף לו – וישראל וגוי שקנו בהמה אי עובר בהשתתפות,
 61 והמקבל ממנו – וישראל המקבל בהמה של גוי לטפל בה על מנת
 62 שיחלקו בוולדות, אבל גוף הבהמה שייך לגוי, והנותן לו כקבלה –
 63 ישראל שנותן את בהמתו לגוי על מנת שיטפל בה גוי ויחלקו
 64 בוולדות, בכל אלה פטור מן הבכורה, שנאמר (במדבר ג יג) 'הקדשתי
 65 לי כל בכור בישראל, ודורשים, בישראל אכל לא באחרים – בגוים,
 66 כלומר, שחייב הבכורה חל רק כשהבהמה והעובר שניהם שייכים
 67 לגמרי לישראל.
 68 הפהנים והלוים חייבים בבכור בהמה טהורה, לפי שלא נפטרו
 69 מן הכבוד בהמה טהורה, אלא מפדיון הן ומפטר חמור בלבד, כמו
 70 שדרשו בגמרא לעיל (ד).

גמרא

71 הגמרא מבררת את הטעם של סדר הפרקים שבמסכת זו. מקשה
 72 הגמרא: מאי איריא דתני – מדוע שנה התנא פרק הלוקח עובר
 73 חמור? ברישא [בתחילה]. והדר תני – ואחר כך שנה פרק הלוקח
 74 עובר פרתו, ליתני ברישא פרק הלוקח עובר פרתו? שעוסק בדיני
 75 בהמה טהורה דקדושת הגוף הוא, והדר ליתני פרק הלוקח עובר
 76 חמור, שעוסק בדיני פטר חמור דקדושת דמים הוא.
 77 מתרצת הגמרא: אמרי במערבא [בארץ ישראל] ליישב בשני
 78 אופנים, איבעית אימא, אידי דתכיבא ליה – הואיל שחביב עליו
 79 פרק זה פדריי חנינא, שאמר (לעיל ה) שמה שנהגת הבכורה בחמור
 80 ולא בשאר בהמה טמאה הוא, מפני שביציאת מצרים סייעו לבני
 81 ישראל וטענו עבורם כסף וזהב של המצריים. ואי בעית אימא,
 82 אידי דויתרין מיליה דבהמה טמאה פסיק ושדי לה – הואיל ודיני
 83 בכור בהמה טמאה מועטים, פתח בהם התנא תחילה וסיימם ונסתלק
 84 מהם, ואחר כך התחיל לדון בבכור בהמה טהורה שהיא מרובה.

85 הגמרא דנה בדין בהמת גוי שנקנית לישראל בכסף, ובדין בהמת
 86 ישראל שנקנית לגוי בכסף; אמר רבי יצחק בר נחמני אמר ריש
 87 לקיש משום רבי אושעיא, ישראל שנתן מעות לעובר בוכבים
 88 בבקמתו – כדי לקנות בהם בהמת גוי, בדיניהם – דנים לו כדיני
 89 הקניינים שנמסרו בתורה עבור הגוים, ולכן אף על פי שלא משך
 90 אותה הישראל, קנה אותה בקנין כסף, שכן הגוי קונה מטלטלין
 91 בכסף, כמו שמבאר הגמרא להלן, ולפיכך חייבת בהמה זו
 92 בבכורה כדין בהמת ישראל. ועובר בוכבים שנתן מעות לישראל
 93 בבקמתו – כדי לקנות בהמת ישראל, בדיניהם – דנים אותו גם כן
 94 כפי דיני הקניינים שנמסרו עבור הגוים, ולכן אף על פי שלא משך
 95 אותה הגוי לרשותו, קנה אותה בקנין כסף, ופטור היא
 96 מן הבכורה.

97 הגמרא מבררת את תחילת דברי רבי אושעיא: אמר רבי, ישראל
 98 שנתן מעות לעובר בוכבים, בדיניהם, אף על פי שלא משך קנה
 99 וחייבת בבכורה. שואלת הגמרא: מאי – מזהו פירושו של בדיניהם,
 100 אי נימא בדיניהם דגופיה – אם נאמר שדנים אותו כדיני הקניינים
 101 שהגוי עצמו נקנה בהם לעבד, ומשום דאתי – שמשם יש ללמוד פקל
 102 והומר לקנין מטלטלין, שכן אם גופיה קני ליה ישראל בכסף –
 103 מאחר שישראל קונה את גופו של הגוי בכסף להיות לו לעבד,
 104 דתיב לענין עבד כנעני (ויקרא כה מו) 'לרשת אחוזה, ובכך שכינה
 105 הכתוב את העבד 'אחוזה', הקישו תיבתו לאחוזה – לשדה שגם
 106 היא נקראת אחוזה, מה אחוזה [שדה], נקנית בכסף ובשטר

1 ובחוקה, אף עבד כנעני נקנה בכסף, והואיל וגופו של הגוי נקנה
2 לישראל בכסף, ממונו של הגוי, כלומר מטלטליו, לא כל שכן הוא
3 שנקנה לישראל בכסף.

4 דוחה הגמרא קל וחומר זה: אם בן שמקנין גופו באנו לדרוש
5 שישראל קונה מטלטלי גוי בכסף, היה לנו לדון שיקנה אותם אפילו
6 בשטר ובחוקה נמי, שכן גם גופו של גוי נקנה בקניינים אלה
7 לישראל. ועוד קשה על הקל וחומר עצמו, ישראל מישאל יוכיחו,
8 דגופיה קני ליה בכסף ממונו במשיכה, כלומר, מדיני הקניינים
9 שבין ישראל לישראל יש להוכיח שהקניינים המועילים לקניית עבד
10 אינם מועילים לקניית מטלטלין, שכן גופו של ישראל נקנה בכסף
11 לישראל אחר להיות עבד עברי, ואילו מטלטליו אינם נקנים לו אלא
12 במשיכה.

13 מסיק אביו: אלא אמר אביו, פירוש 'בדיניהם' הוא, שדנים את
14 הקניינים שקונים ישראל מטלטלים מן הגוים, בדיניהם – כפי הדינים
15 שפסקה להם תורה עבור הגוים כשקונים זה מזה, שכן נאמר בענין
16 קניית מטלטלין מישאל (ויקרא כה יד) 'או קנה מיד עמיתך' [חבירך],
17 ומבואר שחפץ נקנה בזה שעובר מידו של מוכר לידו של לוקח,
18 דהיינו 'קנין משיכה', ומאחר שנאמר 'מיד עמיתך', כלומר מיד
19 ישראל, יש לדרוש, מיד עמיתך הישראל הוא דבמשיכה, הא אם
20 קונה אותו מיד עובד בוכבים, קניינו בכסף.

21 מקשה הגמרא: ואימא, שמהתיבות 'מיד עמיתך' נדרוש, שרק זה
22 שנקנה מישאל נקנה במשיכה, אבל מיד עובד בוכבים כלל כלל
23 לא – אינו נקנה בשום קנין, עד שיכנס לרשותו של ישראל.

24 מתרצת הגמרא: אמרי, לא סלקא דעתך – לא יעלה בדעתך לומר
25 כן, שכן קל וחומר הוא, אם את גופו של הגוי קונה הישראל באחד
26 מדרכי הקניינים, ממונו של הגוי, לא כל שכן שנקנה לו באחד מהם.
27 מקשה הגמרא: ואימא דרוש כן, שרק מיד ישראל קונה ישראל אחר
28 מטלטלין באחד מדרכי הקניינים דהיינו במשיכה, אבל מיד עובד
29 בוכבים אינו קונה אותם עד דאיכא תרתו – עד שיהיו שם שני
30 קניינים, כסף ומשיכה. מתרצת הגמרא: אמרי, לא יתכן לומר כן, וכי
31 לאו קל וחומר הוא, כלומר, מאותו קל וחומר שהובא לעיל יש
32 ללמוד שאין צריך שני קניינים, שאם גופו של גוי נקנה באת –
33 בקנין אחד, ממונו בשתיים, כלומר, קל וחומר הוא שאין צריך שני
34 קניינים כדי לקנות את ממונו.

35 מקשה הגמרא: ואימא דרוש כן, שרק מיד ישראל נקנים מטלטלין
36 רק במשיכה ולא בכסף, אבל מיד גוי אפשר לקנותם או בהא או בהא
37 – באיזה קנין שירצה מבין שני קניינים אלה. מתרצת הגמרא: יש
38 לדרוש מדיוק הפסוק, שהגוי הוא דומיא דעמיתך, מה עמיתך בחדא
39 – כשם שהקונה מישאל אין לו אלא קנין אחד בלבד, אף עובד
40 בוכבים נמי בחדא – כך הקונה מגוי אין לו כי אם קנין אחד בלבד.

41 הגמרא מבארת את המשך דברי רבי אושעיא: אמר ר, ועובד
42 בוכבים שנתן מעות לישראל בבחמתו, בדיניהו, אף על פי שלא
43 משך, קנה, ופטור מן הכבודה. שואלת הגמרא: מאי 'בדיניהו',
44 אימא בדיניהו דגופיה – אם נאמר שהפירוש הוא שדנים אותו כפי
45 דיני הקניינים שהגוי קונה בהם את גופו של הישראל לעבד, משום
46 דאתי בקל וחומר – לפי שיש ללמוד קנין מטלטלין בקל וחומר מקנין
47 עבדות, שכן אם גופו [של] ישראל קני ליה בכסף – מאחר שמצינו
48 שגופו של ישראל נקנה לגוי בכסף לעבדות, דתיתבי בישראל שנמכר
49 לגוי (ויקרא כה ג) 'מכסף מקנתו', ומכאן שקאנו בכסף, והואיל וכן,
50 ממונו של ישראל, כלומר מטלטליו, לא כל שכן שנקנים לגוי
51 בכסף.

52 דוחה הגמרא קל וחומר זה: ישראל מישאל יוכיחו, דגופו קני
53 בכסף ממונו במשיכה, כלומר, מדיני הקניינים שבין ישראל
54 לישראל יש להוכיח שהקניינים המועילים לקניית עבד אינם
55 מועילים לקניית מטלטלין, שכן גופו של ישראל נקנה בכסף לישראל
56 אחר להיות עבד עברי, ואילו מטלטליו אינם נקנים לו אלא במשיכה.
57 מסיק אביו: אלא אמר אביו, פירוש 'בדיניהם' הוא, שדנים את
58 הקניינים שקונים העובדי כוכבים מטלטלים מישאל, בדיניהם – כפי
59 הדינים שפסקה להם תורה לגוים לקנות זה מזה, שכן בכתוב 'כי
60 תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך' מבואר, שעל ידי
61 העברת החפץ מיד המוכר ליד הלוקח, שהיא משיכה, הוא נקנה
62 ללוקח, ומאחר שכתוב 'לעמיתך', דורשים שרק לעמיתך הישראל
63 במשיכה, הא לעובד בוכבים הקנין הוא בכסף.

64 מקשה הגמרא: ואימא שיש לדרוש כן, שרק זה שנמכר לישראל
65 נקנה במשיכה, אבל מה שנמכר לעובד בוכבים, כלל כלל לא –
66 אינו נקנה בשום קנין עד שיכנס לרשותו של גוי. מתרצת הגמרא:
67 אמרי, לא יתכן לומר כן, שכן לאו קל וחומר הוא – יש לדרוש בקל
68 וחומר, אם גופו של ישראל, קנה אותו הגוי באחד מדרכי הקניינים,
69 ממונו של ישראל לא כל שכן שנקנה לו באחד מהם.

70 מקשה הגמרא: אימא שיש לדרוש כן, מכירה לעמיתך הישראל,
71 מתקיימת באחד מדרכי הקניינים דהיינו במשיכה, אבל מכירה
72 לעובד בוכבים אינה מתקיימת עד דאיכא תרתו – שיהיו שם שני
73 קניינים, כסף ומשיכה. מתרצת הגמרא: וכי לאו קל וחומר הוא,
74 כלומר, מאותו קל וחומר שהובא לעיל, יש ללמוד שאין צריך שני
75 קניינים, שכן אם גופו של הישראל נקנה לגוי בקנין אחד, ממונו
76 בשתיים, קל וחומר שאין צריך שני קניינים כדי לקנות את ממונו.

77 מקשה הגמרא: ואימא שכך יש לדרוש, לעמיתך הישראל נקנים
78 מטלטלין במשיכה ולא בכסף, אבל לגוי הם נקנים או בהא או בהא,
79 באיזה קנין שירצה מבין שני קניינים אלה. מתרצת הגמרא: יש
80 לדרוש מדיוק הפסוק, שהגוי הוא דומיא דעמיתך,

המשך ביאור למס' בכורות ליום שבת קודש עמ' ב

1 גדולה ליבום, וכן יבמה קטנה שנפלה לפני יבם גדול ליבום, לא
2 הולצין ולא מייבמין, דברי רבי מאיר. אמרו לו חכמים לרבי מאיר,
3 יפה אמרת שאין הולצין, שהרי 'איש' כתוב בפירוש העוסקת
4 בענין חליצה, ואיש' היינו גדול, ומפשינן אשה לאיש – ולמדים
5 בהיקש שגם האשה צריכה להיות גדולה כדי שתוכל לחלוץ, הרי
6 שדין היבמה שוה ליבם, אבל במה שאמרת שאין מייבמין אנו
7 חולקים עליך, שכן מה הפעם לומר שאין מייבמין, והלא המיעוט
8 שנאמר בפסוק (דברים כה ז) 'אם לא יחפוץ האיש, משמעו למעט קטן
9 רק ממצוות חליצה ולא ממצוות יבום. אמר להם רבי מאיר
10 לחכמים, הטעם שקמן אינו מייבם, הוא משום שיש לחשוש ששם
11 כשיגדל ימצא פרים – אדם שאינו יכול ללדת, ומצוות יבום היא רק

12 בראוי להוליד, וכן קטנה אינה מתייבמת, ששם כשתגדל תמצא
13 איילוניות – אשה שאינה ראויה ללדת, ומצוות יבום היא רק באשה
14 הראויה ללדת, ונמצאו פוגעין פגרה – עוברים באיסור עריות של
15 אשת אח שאינה עומדת ליבום, שכן לא הותר איסור אשת אח אלא
16 במקום שמתקיימת מצוות יבום. ורפנן סברו שאין חוששין שמא
17 אינם ראויים להוליד, שהרי ויל פתך [רוב] קטנים, ורוב קטנים
18 כשהם גדלים מתברר דלאו פריסים נינהו, וכן ויל פתך [רוב]
19 קטנות, ורוב קטנות כשהן גדלות מתברר דלאו איילוניות נינהו –
20 הן, ולפיכך גם בקטנותם הם ראויים ליבום. והרי רוב זה הוא רובא
21 דליתא קמן, ובכל זאת רבנן הכריעו על פיו.
22 אלא אמר רבא,

הגמרא מקשה על דברי רבי אושעיא שישראל קונה מטלטלי הגוי
 במעות, מברייתא שדנה בקונה בטעות עבודה זרה מן הגוי, האם יכול
 להחזיר את המקח: **מִיתִיבִי**, שנינו בברייתא, **הַלֹּקֶחַ גְּרוּסָאוֹת**
 (שברים של כסף) מן **הַעֹבֵד בְּכֹכְבִּים וּמַצָּא בְהֵן גְּרוּסָאוֹת** של
עֲבוֹדַת בְּכֹכְבִּים, והן אסורות בהנאה, **אִם עַד שְׁלֹא נָתַן מְעוֹת מִשְׁךְ**
 – אם משך את החתיכות מן הגוי ועדיין לא נתן לו את דמיהן, **יִחְזֹר**
 לו את החתיכות של העבודה זרה, ויבקש ממנו את דמיהן, שכן עדיין
 לא קנה אותן ולא נתחייב לבערן מן העולם, **וְאִם מִשְׁתַּנֵּן מְעוֹת מִשְׁךְ**
 – אבל אם משך אותן רק אחרי שכבר נתן לגוי את דמיהן, **וְיִלְךְ**
(הִנְאָה) לְיָם הַיָּמָּה, כלומר, נאסרו בהנאה, לפי שכבר קנה אותן
 ישראל, ושוב אינו יכול לבטלן, שכן עבודה זרה של ישראל אינה
 בטילה לעולם, ולפיכך יולך אותן לים המלח כדי לבערן.
 מסיימת הגמרא את הקושיא: **וְאִי אִמְרַת מְעוֹת קוֹנֵת מִשִּׁיבָה לְמָה**
לִי – ואם אמרת שישראל קונה את מטלטלי הגוי במעות, קשה למה
 אמרה הברייתא שרק אם 'משנתן מעות משך' קנאן הישראל ואינו
 יכול להחזיר לו את חתיכות העבודה זרה, והרי גם אם לא משך אותן
 אלא רק נתן לו מעות בלבד קנאן.
 מתרצת הגמרא: **הָבָא בְּמֵאָה עֶשְׂרִים, שְׂקִיבֵל עֲלָיו לְדוֹן בְּדִינֵי**
יִשְׂרָאֵל – שהגוי קיבל על עצמו לדון בענייני מכירה זו כפי הדינים
 שנמסרו לישראל, ולפיכך לא קנה אותן הישראל במעות, רק
 במשיכו כדיני ישראל.
 מקשה הגמרא: **אִי הָכִי מְעוֹת לְמָה לִי** – אם כן שמדובר שהגוי קיבל
 עליו לדון בדיני ישראל, מדוע שנינו בברייתא ז'אם משנתן מעות
 משך לא יחזיר, שמשמע שצריך שני קניינים, מעות ומשיכה, והרי גם
 אם היה רק משיכה בלבד, קנה הגוי את הגרוסאות כדיני ישראל.
 מתרצת הגמרא: **הָכִי קְאָמַר** – כך כוונת התנא, **אִף עַל פִּי שְׁתַּנֵּן**
 הישראל את המעות לגוי, **אִי מִשְׁךְ אִין, וְאִי לֹא לֹא** – מכל מקום
 רק אם משך את הגרוסאות אסור לו להחזירן לפי שקנאן ונאסרו,
 אבל אם לא משכן יכול הוא להחזירן.
 מקשה הגמרא מן הרישא של הברייתא: **אִי הָכִי קְשִׁיָא רִישָׁא** – אם
 אכן מדובר שהגוי קיבל עליו לדון בדיני ישראל, קשה הרישא של
 הברייתא ששנינו בה שאם קודם שנתן מעות משך את החתיכות,
 יחזיר, לפי שלא קנה אותן הישראל, והרי בדיני ישראל הקנין המועיל
 הוא משיכה, ונמצא שקנאן ונאסרו.
 מתרץ אביי: **אִמַר אַבְיִי, רִישָׁא מְשוּם דְאִיפָא מְקַח מְעוֹת** – הטעם
 שברישיא של הברייתא נאמר שיכול הוא להחזיר את הגרוסאות,
 הוא מפני שזה 'מקח טעות', שכן לא ידע הישראל שיש בהן חתיכות
 של עבודה זרה.
 מקשה רבא על תירוצו של אביי: **אִמַר לִיה רַבָּא לאַבְיִי, אִם בְּרִישָׁא**
 נאמר שיכול להחזיר את העבודה זרה **מְשוּם דְאִיפָא** – מפני שיש
 בזה 'מקח מעות', קשה, וכי **בְּסִיפָא לִיפָא מְקַח מְעוֹת**, כלומר, מטעם
 זה גם בסיפא יכול להחזיר אף על פי שמשך וגם נתן מעות.
 מפרש רבא באופן אחר: **אִלָּא אִמַר רַבָּא, רִישָׁא וְסִיפָא מְקַח מְעוֹת**,
 כלומר, אמנם כן הוא, מן הדין גם ברישא וגם בסיפא, יכול הישראל
 לחזור בו, שכן מקח זה בטעות נעשה. אלא, שחכמים גזרו באופן
 שכבר נתן את המעות שלא יחזור בו, לפי שאם יחזיר לגוי את
 העבודה זרה ויקבל ממנו בחזרה את מעותיו, יראה כאילו הישראל
 מוכר את העבודה זרה שבידו לגוי. לפיכך, **רִישָׁא דְלֹא הָיִב זְוִי** –
 שמדובר שלא נתן הישראל מעות לגוי, **לֹא מִיְהוּי** – [לא נראה]
בְּעֲבוּרַת בְּכֹכְבִּים בְּיַד יִשְׂרָאֵל, כלומר, יכול לחזור בו, שכן כשמחזיר
 לגוי את העבודה זרה אינו מקבל ממנו כלום, ואין זה נראה כאילו
 מוכר לו את העבודה זרה שבידו, אבל **סִיפָא דִּיהִיב זְוִי** – שמדובר
 שכבר נתן הישראל מעות לגוי, **מִיְהוּי** – [נראה] **בְּעֲבוּרַת בְּכֹכְבִּים בְּיַד**
יִשְׂרָאֵל, כלומר, אינו יכול לחזור בו, לפי שבחזרתו נראה כאילו מוכר
 לגוי את העבודה זרה שבידו, ומטעם זה נקט התנא בסיפא מתן
 מעות, אף שמדובר שהגוי קיבל עליו לדון בדיני ישראל.
 חזרת הגמרא לבאר את שיטת אביי: **וְאִבְיִי אִמַר לָךְ** – ואביי יתרץ
 את קושיית רבא שאם נחשב מקח זה למקח טעות מהו ההבדל שבין

מֵה עֲמִיתָךְ בְּאַחַת, אִף עֹבֵד בְּכֹכְבִּים נָמִי בְּאַחַת – כשם שישראל
 הקונה מישראל אין לו אלא קנין אחד בלבד, שהיא משיכה, כך גוי
 הקונה מישראל אין לו אלא קנין אחד בלבד, והוא קנין מעות.
 הגמרא מבררת את דרשת 'לעמיתך', לשיטת אמימר. מקשה הגמרא:
אִמַר, וְלֹאִימַר דְאָמַר במסכת עבודה זרה (עא) **מִשִּׁיבָה בְּעֹבֵד**
בְּכֹכְבִּים קוֹנֵה, כלומר, שהעובד כוכבים קונה מטלטלין בקנין
משיכה, הִנְיָחָא אִי סָבַר לָהּ פְּרָבִי יוֹחֵנָן דְאָמַר במסכת בבא מציעא
 (מה) **דְּבַר תּוֹרָה מְעוֹת קוֹנֵת, מִשִּׁיבָה לֹא, כלומר, שמן התורה דרך**
קניית מטלטלין בישראל מישראל הוא בכסף ולא במשיכה, אם כי יש
לומר אִתְּנִי – שמועילה הדרשה מתיבת 'לעמיתך', לדרוש לְעַמִּיתָךְ
בְּכֶסֶף לְעֹבֵד בְּכֹכְבִּים בְּמִשִּׁיבָה, כלומר, שרק לחבירך הישראל
מועיל קנין כסף, אבל לעובד כוכבים מועיל רק קנין משיכה, אִלָּא אִי
סָבַר לָהּ פְּרִישׁ לְקִישׁ דְאָמַר (סו) מִשִּׁיבָה מְפּוֹרֶשֶׁת מִן הַתּוֹרָה –
שקנין משיכה הוא הקנין המפורש בתורה לישראל, לְעַמִּיתָךְ
בְּמִשִּׁיבָה, וְלְעֹבֵד בְּכֹכְבִּים בְּמִשִּׁיבָה, כלומר, ואם כן נמצא, שגם
לחבירך הישראל וגם לגוי, הקנין המועיל הוא משיכה, ובהכרח
שהפסוק 'לעמיתך' אינו ממעט את הגויים מקנין משיכה, וקשה אם
כן 'לעמיתך' לְמָה לִי – מה באה למעט תיבת 'לעמיתך', שמשמעותה
היא ולא לגויים.
 מתרצת הגמרא: **אִמַר, לְעַמִּיתָךְ אִתְּנִי מְחֹזֵר אֹנְאָה, וְאִי אִתְּנִי**
מְחֹזֵר אֹנְאָה לְבִנְעֵנִי – תיבת 'לעמיתך', מוסבת על הנאמר בסוף
 הפסוק (ויקרא כה יד) **אֵל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו**, ודורשים מזה למעט שרק
 המוכר 'לעמיתו' הישראל ונתאנה הלוקח, כלומר, שנתברר שהדבר
 הנמכר היה שוה פחות מן המחיר ששילם עבורו, חייב המוכר להחזיר
 לו את דמי האונאה, אבל המוכר לגוי ונתאנה הלוקח אינו חייב
 להחזיר לו את דמי האונאה.
 מקשה הגמרא: **לְבִנְעֵנִי מֵאֵל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו נִפְקָא** – דין זה
 שאין חיוב להחזיר אונאה לגוי, נלמד ממה שכתוב בסוף הפסוק 'אל'
 תונו איש את אחיו, שכן מתיבת 'אחיו' יש לדרוש אחיו ולא גוי,
 ולדעת אמימר קשה למה הוצרכה התורה לכתוב לזה שני מיעוטים,
 'לעמיתך' ו'אחיו'.
 מתרצת הגמרא: **חַד בְּכִנְעֵנִי וְחַד בְּהַקְדֵּשׁ** – אחד משני הפסוקים בא
 למעט גוי מדין אונאה, והשני בא למעט הקדש מדין אונאה, **וְצִרִיבִי**
 – ויש צורך בשני המיעוטים, **דְאִי פְתַב רְחֻמָּנָא חַד, הִנּוּה אִמִּינָא**
לְבִנְעֵנִי הוּא דְאִין לֹא אֹנְאָה, אֲבָל הַקְדֵּשׁ יֵשׁ לֹא אֹנְאָה – לפי שאם
 היתה התורה כותבת רק מיעוט אחד, הייתי אומר שרק כלפי גוי אין
 נהוג דין אונאה, אבל כלפי הקדש נהוג דין אונאה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** –
 משמיענו המיעוט השני שגם כלפי הקדש אין נהוג דין אונאה.
 הגמרא מקשה שתירוצו זה תלוי באם גול הגוי אסור או מותר. מקשה
 הגמרא: **הִנְיָחָא לְמָאן דְאָמַר גְּזִילֹו אִסוּר** – הדבר מובן אם שיטת
 אמימר היא כדעת התנאים הסבורים בבבא קמא (קא-קג) שאסור
 לגזול מן העובד כוכבים, שלדעתם, **הִינּוּ דְאִצְמַרְיָךְ קְרָא לְמִישְׁרֵי**
 זהו שהוצרך הכתוב 'לעמיתך' להחזיר **אֹנְאָה, ללמד שאף על פי**
שגזילתו אסורה אונאתו מותרת, אִלָּא אִי סָבַר לָהּ בְּמָאן דְאָמַר
גְּזִילֹו שְׁל בְּנְעֵנִי מוֹתֵר, אֹנְאָה מִיבְעִינָא – אבל אם אמימר סובר
 כדעת הסובר שמותר לגזול מן הגוי, שוב לא הוצרכה התורה למעט
 את הגוי מדין אונאה, שכן יש ללמוד דבר זה מקל וחומר, שאם
 גזילתו מותרת, כל שכן שאונאתו מותרת. ושוב קשה מה באה למעט
 תיבת 'לעמיתך'.
 מתרצת הגמרא: **אִמַר, אִי סָבַר לָהּ בְּמָאן דְאָמַר גְּזִילֹו מוֹתֵר, עַל**
בְּרִיחֵךְ גְּרָבִי יוֹחֵנָן סְבִירָא לִיה – אם אמימר סובר כדעת מי שאומר
 שמותר לגזול את הגוי, בודאי אין צריך פסוק נוסף למעט ממנו
 אונאת הגוי, שכן נהוג הוא בכל אומר מגזילה, וצריך לומר שתיבת
 'לעמיתך' באה למעט את הגוי מדיני הקנייה של ישראל. והואיל
 וסובר אמימר שקנין הגוי הוא במשיכה, על כרחך שהוא סובר כרבי
 יוחנן שמן התורה קניינו של ישראל הקונה מישראל הוא בכסף,
 ותיבת 'לעמיתך', באה למעט את הגוי מקנין כסף וללמד שאצלו
 מועיל רק קנין משיכה בלבד.

19 בַּחוּצָה לְאֶרֶץ? תִּלְמּוּד לּוֹמֵר: "בְּנַחֲלַתְךָ אֲשֶׁר
 20 תִּנְחַל בְּאֶרֶץ" (שם), בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּשָׁנֵי
 21 לְאוֹיֵן; בַּחוּצָה לְאֶרֶץ אֵינוֹ עוֹבֵר אֲלֵא מִשּׁוּם לֹא
 22 אֶחָד" — פְּלוֹמֵר: לֹא תִגְזַל. הִנֵּה נִתְבְּאָר שְׁלָאו
 23 זֶה אֵינוֹ אֲלֵא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

24 הַמְצָנָה הָרַמ"ג — הָאֲזֵהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְגַּנּוֹב
 25 אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, וְהוּא אָמְרוּ בְּעִשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת: "לֹא
 26 תִּגְנֹב" (שמות כ, טו). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת יתרו
 27 שם): "הָרִי אֲזֵהָרָה לְגוֹנֵב נִפְשָׁ". וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדָרִין
 28 (פו.): "אֲזֵהָרָה לְגוֹנֵב נִפְשׁוֹת מַנִּין? רַבִּי יֶאֱשִׁיָּה
 29 אָמַר: מִ"לֹא-תִגְנֹב", רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִ"לֹא
 30 יִמְכְּרוּ מִמְּכַרְתָּ עֶבֶד" (ויקרא כה, מב) וְלֹא פְּלִיגֵי
 31 (הם אינם חולקים): מָר קָא חֲשַׁב (אחד מתייחס
 32 ל) לֹא דִגְנֵבָה וּמָר קָא חֲשַׁב לֹא דְמִכִּירָה", לְפִי
 33 שְׁאִין עוֹנְשִׁים אוֹתוֹ עַל כֶּף עַד שִׁיגְנוֹב וְיִמְכּוֹר,
 34 וְכִשְׁעִיבּוֹר עַל שְׁנֵי לְאוֹיֵן אֵלוֹ — חֲטִיב חֲנֵק. אָמַר
 35 יתְעַלָּה: "וְגִנֵּב אִישׁ וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בְּיָדוֹ מוֹת
 36 יוֹמָת" (שמות כא, טז). וְכַכֵּר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מְצָנָה זֹ
 37 בְּפֶרֶק י"א מִסְנֵהֲדָרִין (פה:).

1 כֹּל-דָּבָר אֲשֶׁר יִשְׁפֹךְ" (שם כג, כ) שֶׁהוּא לֹא אֶחָד,
 2 שְׁכָלֵל בּוֹ מִיָּנִים רַבִּים שְׁדָן בְּכָלֵם עֲנִין אֶחָד עֲצָמוֹ.
 3 וְאֵין הַמְצָוֹת מִתְּרַבּוֹת בְּכָפֵל "וְלֹא" אִם הָעֲנִין
 4 אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁהִקְדַּמְנוּ בְּכָלֵל הַתְּשִׁיעִי, וְכַכֵּר קָדָם
 5 לְךָ דוֹמָה לְזֶה בַּמְצָנָה הַמְשַׁלְמָה מְאֵתִים מִמְּצָוֹת
 6 לֹא-תַעֲשֶׂה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא-יִרְאֶה לְךָ חֲמִץ
 7 וְלֹא-יִרְאֶה לְךָ שָׂאֵר".

יום שבת קודש ז' כסלו ה'תשע"ב

מצות לא תעשה רמו. רמג.

10 הַמְצָנָה הָרַמ"ו — הָאֲזֵהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְגַּנּוֹב
 11 גְּבוּלוֹת הַקְּרָקְעוֹת, וְהוּא שְׁלֵא נִשְׁנָה אֶת-הַגְּבוּל
 12 שְׁבִינֵינוּ לְבִין זוֹלָתְנוּ עַד שִׁיָּהָא אֶפְשָׁר לְטוּעֵן
 13 לְטָעוֹן (לעצמו) אֶת-קְרָקַע זוֹלָתוֹ. וְהוּא אָמְרוּ
 14 יתְעַלָּה: "לֹא תִסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ" (דברים יט, יד).
 15 וּבִסְפָרֵי (פרשת שופטים שם) אָמְרוּ: "לֹא תִסִּיג
 16 גְּבוּל רֵעֶךָ", וְהֵלֵא כְּבָר נֶאֱמַר: "לֹא תִגְזַל", וּמָה
 17 תִּלְמּוּד לּוֹמֵר "לֹא תִסִּיג" מִלְּמַד שְׁכָל-הָעוֹקֵר
 18 תַּחְמוֹמוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ — עוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוֹיֵן. יְכוּל אָף

המשך ביאור למס' בכורות ליום ראשון עמ' ב

22 אלא הואיל וברישא נקט שמשך, נקט גם בסיפא שמשך.
 23 הגמרא מביאה ביאור נוסף בברייתא באופן שקיבל עליו הגוי לדון
 24 בדיני ישראל: רבינא אמר, מדיסיפא משיכה קונה, רישא נמי
 25 משיכה קונה - ממה שמבאר בסיפא שהקנין המועיל לישראל מן
 26 הגוי הוא משיכה, והיינו מפני שמדובר שהגוי קיבל עליו לדין בדיני
 27 ישראל, יש ללמוד שגם ברישא הקנין המועיל הוא משיכה, ורישא
 28 הדין קאמר - וכך היא כוונת התנא ברישא 'אם עד שלא נתן מעות
 29 משך, יחזור, אם לא נתן הישראל את המעות, וגם לא משך את
 30 הגרוטאות, יחזור - יכול הישראל לחזור בו מן המקח.
 31 שואלת הגמרא: אם מדובר שעדיין לא נעשה שום קנין, מאי יחזור
 32 - ממה יש לו לחזור. משיכה הגמרא: יחזור בדיבורים - יחזור בו ממה
 33 שהסכימו הישראל והגוי בדיבורם לעשות מקח זה, ואין הישראל
 34 חייב לעמוד בדיבורו.
 35 מבאר רבינא את החידוש של הרישא: קפבר - התנא של הברייתא,
 36 שהוצרך להשמיענו שאין הישראל חייב בדיבורו סובר, דברים
 37 יש פהם משום מחוסרי אמנה - החוזר בו ממקח שהוסכם עליו
 38 בדברים בלבד, הרי זה מחוסר אמנה, והני מילי - ודברים אלה אינם
 39 אלא במקח של ישראל מישראל, דקיימי בדבוריהו - שדרכם
 40 לעמוד בדיבורם, אבל במקח של ישראל מעובד כוכבים, דאנהו
 41 לא קיימי בדבוריהו - שהגויים עצמם אינם עומדים בדיבורם, לא
 42 - גם הישראל שהסכים עמו, אם חוזר בו אינו מחוסר אמנה.

1 הרישא לסיפא, שרק ברישא יכול הישראל לחזור בו משום מקח
 2 מעות, ולא ידע - לפי שלא ידע שיש ביניהן חתיכות של עבודה
 3 זרה, דהא לא יהיב ליה זוני - שהואיל ולא נתן לו עדיין את המעות
 4 לא בדקן, שכן אין דרכם של הסוחרים לבדוק את הסחורה עד שעת
 5 מתן מעות. אבל בסיפא לאו מקח מעות הוא - אינו יכול לחזור בו
 6 משום מקח טעות, דביין דיהיב זוני, כי קא משיך איבעי לעיוני
 7 ותרר מימשך - שכן מאחר שכבר נתן את המעות, היה עליו לבדוק
 8 את החתיכות קודם שמשך אותן, והואיל שלא בדק אותן, מחל בכך
 9 על הטעות שהיתה במקחו, ולפיכך קנה במשיכתו את החתיכות
 10 בקנין גמור.
 11 רב אשי מבאר את הברייתא באופן אחר: רב אשי אמר, מדיסיפא
 12 משיכה אינה קונה, סיפא נמי משיכה אינה קונה, כלומר, מדובר
 13 בברייתא שלא קיבל עליו הגוי לדון בדיני ישראל, ומחמת כן נאמר
 14 ברישא שאף על פי שמשך יכול לחזור בו כל זמן שלא נתן מעות, לפי
 15 שאין ישראל קונה מן הגוי במשיכה אלא במעות, וכמו שאמר רבי
 16 אושעיא. וממה שמפורש ברישא שמשכה אינה קונה, מבואר שגם
 17 הסיפא מתפרשת שמשכה אינה קונה. ומה ששנינו בסיפא 'אם
 18 משנתן מעות משך יוליך לים המלח, שמשמע שלא קנה בלי משיכה,
 19 אינו קשה על רבי אושעיא, לפי שבאמת גם אם לא משך אינו יכול
 20 לחזור בו מאחר שנתן מעות, ואידי - ואגב) דתנא רישא משך, תנא
 21 סיפא נמי משך - ומה שנקט התנא בסיפא 'משך', הוא לאו דווקא,